

Citation:

W.P. Gerritsen, Levensbericht A.M.E. Draak, in:
Levensberichten en herdenkingen, 1998, Amsterdam, pp. 25-34

Herdenking door W.P. Gerritsen

Maartje Draak

25 maart 1907 – 16 november 1995

Maartje Draak

Maartje Draak, die ons nu alweer bijna twee jaar geleden is ontvallen, kon zich herinneren hoe zij als zevenjarig meisje in de zomer van 1914, met haar moeder inderhaast terugreizend naar Nederland, op het station van Keulen lange treinen had gezien met ontelbare soldaten die lachend uit met bloemen omkranste coupé-raampjes hingen, op weg naar een oorlog die, zo dacht men, maar een paar weken zou duren. De loop van haar leven is grotendeels samengevallen met het verloop van de twintigste eeuw, met de twee wereldoorlogen als caesuren. Zij heeft de werkloosheid tijdens het interbellum ervaren, de machteloze woede van de oorlogsjaren, het idealisme van de periode na de bevrijding, de explosieve groei van de universiteiten, de stijgende welvaart, de opbloei van de middeleeuwse studies, en de bezuinigingen van de jaren tachtig. En bij al deze turbulente gebeurtenissen heeft zij zich hoogst persoonlijk betrokken gevoeld.

Zij was enig kind. Haar vader, Jan Draak, had toen hij als ambtenaar bij de dienst Invoerrechten en Accijnzen in Venlo gestationeerd was, het meisje ontmoet waarmee hij in 1903 zou trouwen; zij was de dochter van een Duitse postambtenaar. Het dochtertje dat zij in 1907 kregen, groeide op tussen drie talen: Duits, Nederlands en Venloos. Beide ouders hadden een grote culturele belangstelling. De vader was zeer belezen en interesseerde zich voor stenen en fossielen; de moeder was muzikaal en kon goed vertellen, zij vertegenwoordigde het muzische element. In 1910 verhuisde het gezin naar Amsterdam en enkele jaren later naar Arnhem, waar Maartje naar de HBS ging. Daar in Arnhem was het, dat zij op een dag 'met het zakgeld van een tiener' (ze zou nooit nalaten een dergelijk detail te vermelden) in een Duitse ramsj-boekhandel een exemplaar van Richard Wilhelms *Chinesische Volksmärchen* op de kop tikte. Het boek had haar tot kopen verleid 'door zijn gele band met zwarte draakjes en rode stempels' – het drakenmotief was haar blijkbaar toen al lief, hoewel, of waarschijnlijk juist omdat, zij op school geplaagd werd met haar naam. Pas veel later zou zij beseffen dat de verwerving van dit boek haar leven beslissend had beïnvloed. Het had haar, naar haar eigen zeggen, tot het wetenschappelijk onderzoek van sprookjes gebracht. Misschien ligt in dit boek ook de kiem van haar liefde voor de culturen van het Verre Oosten.

Na een aanvullend staatsexamen gymnasium alfa te hebben afgelegd, ging zij in 1926 naar Amsterdam om er Nederlands te studeren. De colleges van haar vier hoogleraren – de taalkundige Stoett, de literatuurhistoricus Prinsen, de historicus Brugmans en de oudgermanist R.C. Boer – boeiden haar niet bovenmate; des te meer kwam zij, met haar gretige en veelzijdige culturele belangstelling, aan haar trekken op het schellinkje in de schouwburg, in de bioscopen (toegangsprijs 35 cent, ze wist het zelfs toen zij tachtig was nog precies), in het Concertgebouw, en niet te vergeten in de boekenstalletjes van het Waterlooplein en de Oudemanhuispoort. Tweedehands boeken zouden een levenslange verslaving blijven.

Toen de keuze van een specialisatie en daarmee die van de twee verplichte bijvakken voor het doctoraal examen in zicht kwam, viel haar een introductie bij de

Utrechtse hoogleraar A.G. van Hamel in de schoot, aan wiens leeropdracht in de Germaanse taalwetenschap en de oude talen en letterkunde der Germaanse volken sinds 1923 op zijn eigen verzoek ook het Keltisch was toegevoegd. De ontmoeting met Van Hamel heeft zijzelf als een van de ‘Sternstunden’ van haar leven gekwalificeerd. Hij is het geweest die haar de weg wees naar het wetenschappelijk onderzoek van sprookjes en volksverhalen. Hij was het ook die, met het instinct en de visie van de goede leermeester, in haar ontvankelijke geest de koppeling tot stand wist te brengen tussen Middelnederlandse Arturromans (waarin zij al op eigen houtje naar draken op zoek was gegaan) en de middeleeuwse verhalende literatuur uit de Keltische wereld. In dit licht bezien lag de keuze voor een bijvak Welsh, de taal waarin de oudste volkstalige verhalen over de fabuleuze koning Artur zijn overgeleverd, voor de hand. Oudfrans, bij Salverda de Grave, werd het tweede bijvak. Na het doctoraal heeft zij er onder Van Hamels leiding ook Oudiers bijgeleerd. Met deze vakkencombinatie had zij zich verzekerd van de beste opleiding tot onderzoeker op het studieterrein van de literatuur van de Middeleeuwen die er toentertijd in Nederland te krijgen was.

Opleiding tot onderzoeker – de term klinkt, in de context van de jaren dertig, rijkelijk anachronistisch. Aanstellingen of beurzen voor promotie-onderzoek bestonden niet; de natuurlijke bestemming voor een afgestudeerde neerlandicus – in 1933 legde zij het doctoraal examen af – was het leraarschap. Maar de mondiale economische crisis die in datzelfde jaar was uitgebroken, had een wijd om zich heen grijpende werkloosheid veroorzaakt, waarvan de demoraliserende effecten niet door uitkeringen of andere sociale voorzieningen werden gedempt. Zes jaar lang, van 1933 tot zij in 1939 tijdens de mobilisatie een tijdelijke leraarsbaan wist te bemachtigen, is zij officieel werkloos geweest. Het beschamende gevoel, als volwassen vrouw nog steeds financieel afhankelijk te zijn van haar ouders, heeft een diepe moet in haar geest achtergelaten.

Werkloos was zij, maar hard gewerkt heeft zij niettemin. Drie jaar na haar afstuderen legde zij haar proefschrift *Onderzoekingen over de Roman van Walewein* aan de Utrechtse letterenfaculteit voor. Van Hamel trad als promotor op. De zin waarmee het boek opende, klonk als een klaroenstoot: ‘De middelnederlandse “Roman van Walewein” [...] is een tot Arthur-roman omgewerkt sprookje en verdient in deze dubbele hoedanigheid grote belangstelling’. Het type onderzoek dat de jonge promovenda met dit boek introduceerde was voor Nederland, en zeker voor de toenmalige medio-neerlandistiek, nieuw.

De plot van het middeleeuwse verhaal wordt bepaald door een reeks in elkaar grijpende en van elkaar afhankelijke opdrachten. Een tot in allerlei details overeenkomstig verhaalschema ligt ten grondslag aan een wijd-verbreed type sprookje, waarvan de bekendste representant in de *Kinder- und Hausmärchen* van de gebroeders Grimm de titel *Der goldene Vogel* draagt. Op de opmerkelijke relatie tussen het sprookje en de Middelnederlandse Arturroman was al in 1894 gewezen door de

Engelse mediëvist W.P. Ker. Het tekent de naar binnen gekeerde, zelfgenoegzame houding van de Nederlandse literatuurhistorici uit deze periode dat niemand van hen de publicatie van Ker in het tijdschrift *Folk-Lore* had opgemerkt. Had Ker het gelaten bij een korte signalering van de overeenkomst, de schrijfster van de *Onderzoekingen over de Roman van Walewein* wist diep door te dringen in de wordingsgeschiedenis van de roman. Het ging daarbij om de opname en bewerking van materiaal uit het repertoire van ongeletterde vertellers (het sprookje) in een kunstvorm uit de culturele bovenlaag (de roman). Zij bleek te beschikken over een grondige kennis van recent ontwikkelde methoden van het internationale sprookjesonderzoek, over een omvangrijke belesenheid in de middeleeuwse literatuur van allerlei taalgebieden, over een scherp analytisch vermogen, over een zeer onafhankelijk oordeel, en daarbij nog over een pittige en puntige stijl. De faculteit beloonde de dissertatie met het predikaat *cum laude*. Nu, meer dan zestig jaar later, geldt het boek als een klassiek werk, dat ieder die zich met Middelnederlandse Arturromans inlaat, gelezen moet hebben. Pas in de laatste jaren is gesuggereerd dat de centrale these van het boek bij de huidige stand van onze kennis enige nuancering behoeft.

Kort na haar promotie wist zij een door de 'International Federation of University Women' uitgelopen studiebeurs te verwerven, die haar in staat stelde in het academisch jaar 1937/1938 in Engelse en Ierse bibliotheken handschriften van Ierse Arturteksten te bestuderen. De ontmoetingen, tijdens dit 'Wanderjahr', met de toenmalige leidende figuren uit de wereld van de Keltologie – Robin Flower in Londen, Osborn Bergin en R.I. Best in Dublin, en niet te vergeten de geduchte Eleanor Knott –, maar ook met Ierse generatiegenoten als Gerard Murphy en Seamus Delargy – betekenden evenzovele verrijkende ervaringen.

Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog trok een streep door de 'Ierse' publicatieplannen en bepaalde de aandacht tot de nood van het eigen land, tot Amsterdam, waar joodse families uit hun huizen werden weggehaald, tot de school waar zij inmiddels les gaf, waar de leraren de plicht voelden (ik citeer haar eigen woorden) 'de jongeren door [hun] voorbeeld naar eer en geweten voor te bereiden op latere, betere tijden'. Het was in die moeilijke jaren dat haar collega Wytze Hellinga, die als wetenschappelijk adviseur van de Amsterdamse uitgeverij J.M. Meulenhoff optrad, haar voorstelde een editie te maken van *De reis van Sinte Brandaan*, het Middelnederlandse gedicht over een Ierse heilige die tegen wil en dank negen jaar over zee moest zwalken om de wonderen Gods, waaraan hij niet wilde geloven, met eigen ogen te aanschouwen. Het boek zou toegankelijk moeten zijn voor een publiek van leken. De dichter Bertus Aafjes zou voor een vertaling zorgen, die naast de Middelnederlandse tekst zou worden afgedrukt. Zij koos ervoor, de tekst, samengesteld op grond van de twee handschriften, in herspelde vorm te presenteren. In haar inleiding zette zij uiteen hoe deze twaalfde-eeuwse 'monniken-odyssee' verschilde van de oudere Latijnse *Navigatio Sancti Brendani Abbatis* en haar Oudierse proto-type, de *Immram Máeldúin*. Aafjes vertaalde het gedicht in

moderne verzen met een karakteristiek metrum: acht lettergrepen per vers, met staand rijm.

Toen de voltooiing van deze co-productie in zicht kwam, deed zich een probleem voor: Aafjes was ondergedoken, zijn naam kon dus niet op het titelblad worden vermeld. De uitgever drong erop aan dat Maartje Draak het boek, inclusief de vertaling, onder haar eigen naam zou laten verschijnen. Zij kwam tot de slotsom dat haar geweten dit niet toestond, omdat de vertaling nu eenmaal niet van haar was. Het gevolg was dat het boek, dat tijdens de oorlog ongetwijfeld een groot succes zou zijn geworden, tot na de bevrijding in de kluis van Meulenhoff bleef liggen. Door allerlei omstandigheden zou het 1949 worden tot het eindelijk verscheen.

Haar leven nam inmiddels een wending die niemand had voorzien. Kort na het einde van de oorlog was Van Hamel, haar vereerde leermeester, plotseling gestorven. En aangezien Theo Chotzen, een andere leerling van Van Hamel, die zich tot specialist op het gebied van de middeleeuwse literatuur van Wales had ontwikkeld, in het Oranjehotel te Scheveningen het leven had gelaten, was het voortbestaan van de Keltologie in Nederland nu uitsluitend van Maartje Draak afhankelijk. Met voorbeeldig plichtgevoel – niet voor niets was zij de dochter van een consciëntieuze ambtenaar – heeft zij haar schouders onder deze taak gezet. In december 1946 hield zij haar openbare les als privatdocent aan de universiteit van Amsterdam, onder de titel *Ierse letterkunde als toetssteen*. Bewust van haar verantwoordelijkheid bepaalde zij haar positie ten opzichte van het affectieve krachtenveld dat het begrip ‘Keltisch’ bij velen – niet gehinderd als zij zijn door kennis van zaken – pleegt op te roepen. Zij bepleitte een onbevangen benadering van de Ierse letterkunde van de Middeleeuwen, vrij van de a priori toepasbaar geachte categorieën die traditioneel worden gebezigd bij de bestudering van de continentale literaturen.

Haar pleidooi was niet vergeefs. Zowel aan de Universiteit van Amsterdam als aan de Rijksuniversiteit te Utrecht werd een lectoraat in de Keltische taal- en letterkunde gesticht. In Amsterdam gaf zij in februari 1949 haar openbare les, in Utrecht in maart 1951. Beide lectoraten werden enkele jaren later in een buitengewoon hoogleraarship omgezet, en opnieuw trad zij in beide steden, respectievelijk in 1955 en 1957, aan met een oratie. Met trots placht zij erop te wijzen dat zij daarmee waarschijnlijk de enige in Nederland was die niet minder dan vijf universitaire intreedes had gehouden. Belangrijker is het gehalte van deze vijf toespraken. Stuk voor stuk droegen zij een programmatisch karakter, stuk voor stuk getuigden zij van haar didactische gaven. Of het nu om een evaluatie van het werk van haar leermeester Van Hamel ging, of om aspecten van het bovennatuurlijke in de archaische samenleving die door de vroegste Ierse teksten wordt weerspiegeld, ofwel om de gewaagde kosmologische opvattingen van een achtste-eeuwse Ierse bisschop van Salzburg – steeds slaagde zij erin te laten zien hoe de wetenschappelijke problemen van haar vak verschilden van, maar toch ook weer samenhangen met, en van belang waren voor, die van de omringende vakgebieden. Zij kwam haar toehoorders niet aan

boord met de kinderachtige simplificaties van de popularisator die de *arcana* van zijn wetenschap in zijn hart toch veel te ingewikkeld voor leken acht, maar wist hen werkelijk te betrekken bij wat haar boeide en bezighield.

Hetzelfde didactische talent – zeldzamer dan men oppervlakkig zou menen – trad aan de dag in een reeks publicaties op Middelnederlands gebied uit deze vruchtbare jaren. Hier ziet men de ‘Keltische’ specialist aan het werk als voorlichter en betrouwbare gids op het terrein van de Middelnederlandse literatuur voor zover deze schatplichtig is aan de Keltische wereld. Haar *Brandaan*-uitgave van 1949 noemde ik al: veertig jaar lang heeft dit boek uitnemende diensten bewezen. In 1951 verscheen haar *Arthur en zijn tafelronde*, een schoolboek dat opviel door zijn originele en voor die tijd hoogst moderne opzet, die ook plaats inruimde voor buitenlandse Arturteksten en moderne bewerkingen van de Arturverhalen. In 1953 volgde de editie van *Lanceloet en het hert met de witte voet*, een kleine Arturroman waarvan op dat moment vrijwel niemand het bestaan kende. De tekst lag verscholen in de zogenaamde Lancelot-compilatie, een omvangrijke verzameling, of beter: compositie, van Middelnederlandse Arturteksten, overgeleverd in een handschrift in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Generaties van neerlandici hebben hun kennismaking met het genre van de Arturroman aan dit herhaaldelijk herdrukte boekje te danken gehad.

Het jaar daarop, 1954, bracht de verschijning, in de *Mededelingen* van de Afdeling Letterkunde, van wat op Middelnederlands gebied waarschijnlijk haar meest baanbrekende en inspirerende publicatie is geweest: haar studie over *De Middelnederlandse vertalingen van de Proza-Lancelot*. In een geserreerd maar glashelder betoog wist zij overtuigend aan te tonen dat de immense Oudfranse prozaroman over Lancelot, een keerpunt in de ontwikkeling van het genre, niet minder dan drie maal in het Middelnederlands was vertaald, en dat deze vertalingen – twee in verzen, één in proza – onafhankelijk van elkaar tot stand waren gekomen. Voor haar bewijsvoering maakte zij gebruik van buitenlandse publicaties die hier te lande niet waren opgemerkt, of waarvan men de litterair-historische implicaties niet had beseft. Nieuw was ook haar indringende codicologische en tekstgenetische analyse van de totstandkoming van het (zojuist al vermelde) Haagse handschrift van de Lancelot-compilatie. Het is mijns inziens niet overdreven te stellen dat de publicatie van *De Middelnederlandse vertalingen van de Proza-Lancelot* achteraf beschouwd een keerpunt heeft betekend in de studie van de Middelnederlandse Arturromans. Hier ligt de oorsprong van het zogenoemde Lancelotproject, een reeks edities van en studies over Middelnederlandse Lancelotromans, die in Utrecht is opgezet en thans onder de vleugels van het Constantijn Huygens Instituut van onze Akademie wordt voortgezet.

In 1955 werd Maartje Draak, als eerste vrouw in de Afdeling Letterkunde, benoemd tot lid van onze Akademie. Zij heeft haar lidmaatschap van meet af aan ten volle genoten en tegelijk zeer serieus genomen. Jarenlang was zij lid en voorzitter

van de Volkskunde-commissie, die belast was met de wetenschappelijke begeleiding van het Volkskundebureau, dat later is opgegaan in het P.J. Meertens-Instituut. Tenminste twee van haar belangrijkste wetenschappelijke publikaties op Keltisch gebied zijn voortgekomen uit voordrachten die zij in deze afdeling heeft gehouden. In haar *maiden speech*, in 1957, stelde zij de werkwijze van achtste en negende-eeuwse Ierse geleerden aan de orde, die bij hun studie en onderwijs Latijnse teksten – de brieven van Paulus, de Psalmen, de grote Latijnse grammatica van Priscianus – hebben voorzien van commentaar in de vorm van meestal tussen de regels toegevoegde korte notities (glossen). Zij had ontdekt dat deze geleerden bij hun onderwijs gebruik hadden gemaakt van een systeem van tekens, door haar ‘construe marks’ genoemd, met behulp waarvan zij hun Iers-talige leerlingen vertrouwd maakten met de zinsbouw van het Latijn. In een tweede voordracht, in 1967 gepubliceerd onder de titel *The higher teaching of Latin grammar in Ireland during the ninth century*, liet zij zien wat een integrale bestudering van een bladzijde uit een geglosseerd handschrift – het ging om de beroemde Priscianus van Sankt Gallen – kan opleveren aan inzicht in de denkwijze en de culturele bagage van de vroeg-middeleeuwse Ierse grammatica-leermeesters. Ook deze studies hebben rijkelijk vrucht gedragen, zowel in Nederland als daarbuiten.

Meer dan eens heeft Maartje Draak moeten uitleggen waarom zij met zoveel volharding trachtte door te dringen in de wereld van de Kelten. Het feit dat het zowel in Wales als in Ierland ging om ‘verreweg de oudste *inheemse* literaturen in Europa’, ‘terug te peilen tot circa 600 van onze jaartelling’, was daarvoor als motivering blijkbaar niet voldoende. In de Verenigde Vergadering van 30 maart 1974 hield zij een rede waaraan zij een titel meegaf die zich op verschillende wijzen laat intoneren: ‘Wat bezielt een Keltoloog?’ In zeer kort bestek – de gedrukte tekst van deze rede telt nog geen tien bladzijden – wist zij, zich primair richtend tot vertegenwoordigers van veraf-liggende wetenschappen, een scherp beeld te schetsen zowel van haar studievak als van zichzelf als onderzoeker. Zij voelde zich, zo zei zij, in de verte verwant met de sterrenkundige bij zijn radio-telescoop, waarbij het haar niet te doen was om de vraag ‘Is daar iemand?’, maar om de vraag ‘Wat wordt daar meegedeeld?’ In het epische tekstmateriaal dat zij bestudeerde hoorde zij de echo’s van een ‘wilde Europese voortijd’. De oude Ieren vormden, zo concludeerde zij, ‘een onmisbare schakel tussen de Oudheid en de Middeleeuwen, en een echo-dieplood naar het Europa der barbaren, koppensnellers-praktijken, veelsoortige magie, noodlotsbesef, taboe-beschermingen en bovennatuurlijke wezens inbegrepen.’

Dit credo indachtig, heeft zij, zowel in Amsterdam als in Utrecht, generaties van studenten met Welshe en Ierse teksten in contact gebracht. Drie van haar leerlingen hebben onder haar leiding een proefschrift geschreven – twee op Keltisch, één op Middelnederlands terrein. In de moeilijke jaren zeventig, toen de universitaire bezuinigingen begonnen toe te slaan – in Amsterdam verdween het Keltisch zelfs

geheel –, bleef zij op haar post, al liet zij na haar zeventigste het college-geven grotendeels aan medewerkers over. In 1982 kon zij haar laatste universitaire taken overdragen aan haar opvolgster, haar leerling Doris Edel.

Na haar emeritaat bleef zij zich actief bezighouden met de Oudierse verhaalkunst. Samen met haar leerling Frida de Jong publiceerde zij een drietal boeken met vertalingen van Oudierse verhalen: *Van helden, elfen en dichters* (1979), *Het feestgelag van Bricriu* (1986) en *De lastige schare* (1990). Ook deze vertalingen illustreren haar principe dat er zo aandachtig mogelijk naar een tekst *geluisterd* moet worden.

Toen zij in 1987 tachtig was geworden, organiseerden haar leerlingen in het Trippenhuis een colloquium te harer ere, onder de titel 'Monniken, ridders en zeevaarders'. Nadat de betekenis van haar wetenschappelijke en didactische activiteiten op haar twee favoriete studiegebieden was geschetst, hielden zes jonge onderzoekers – leerlingen van haar leerlingen – voordrachten over onderwerpen uit de keltologie en de Middelnederlandse letterkunde. Het colloquium werd besloten met een wijze en ontroerende toespraak van Maartje Draak zelf, getiteld 'De levensloop van een draak'.

Ik wil deze herdenking niet besluiten zonder althans een poging te hebben gedaan, haar bijzondere persoonlijkheid in enkele schetslijnen in uw herinnering terug te roepen. Het beeld zou zeer onvolledig zijn als ik niet zou vermelden dat zij een hartstochtelijk verzamelaar, en later ook een gerespecteerde kenner, van oosterse kunst was. Jarenlang was zij bestuurslid van de Vereniging van vrienden der Aziatische kunst. In haar visie vormden bijzondere Aziatische voorwerpen een noodzakelijk complement van de teksten uit het Westen. Alleen door zich via diepgaande studie open te stellen voor kunstvormen uit beide werelden viel eenzijdigheid te vermijden. Speurend in winkels van antiquairs en biedend op veilingen, heeft zij geleidelijk een zeer omvangrijke verzameling bijeen weten te brengen, waarbij het haar – al wist zij ook zeer fraaie en belangrijke stukken te verwerven – niet primair te doen was om de kostbaarheid of de perfecte staat van conservering, maar vooral om het bijzondere, om wat haar in kunstzinnig of menselijk opzicht iets te zeggen had. Haar etage aan de Amsterdamse Watteaustraat werd voller en voller: de kasten, de tafels, de stoelen, de zitbank, en tenslotte zelfs de vloeren vulden zich met kunstvoorwerpen; slechts smalle 'konijnenpaadjes' bleven uitgespaard. Met een glimlach placht zij te verwijzen naar verhalen waarin de draak als schatbewaarder optreedt.

Groot was ook haar liefde voor boeken. Zij heeft een zeer omvangrijke en kostbare bibliotheek bijeengebracht, die alle vertakkingen en uitlopers van haar veelzijdige belangstelling en gretige nieuwsgierigheid weerspiegelde. Boeken waren om zo te zeggen haar gespreksgenoten. Op talloze plaatsen in de marges van talloze boeken uit haar bezit komt men notities in haar karakteristieke handschrift met zijn

spitse letters tegen: felle afkeuring ('nonsens!', 'ach kom!', 'ja, ja!', 'nu valt hij door de mand!'), aarzelende instemming ('zou wel kunnen, misschien'), goedkeuring ('Accoord', 'Mooi!', 'Ja!'), en alle denkbare vormen van participatie in, en reactie op, het betoog van de schrijver. Wellicht zullen ooit, in een nabije of verre toekomst, 'Maartjes marginalia' dezelfde aandacht krijgen als de glossen in de Priscianus uit Sankt Gallen.

Hoogst bijzonder was haar taalgebruik. Zij hield er een persoonlijke groet van duistere herkomst op na: 'Mauw!' Verscheidene van haar favoriete zegswijzen of uitroepen ('Ik bedoel maar ... enzovoort') zijn inmiddels via Voskuils *opus septuplum* in de Nederlandse literatuur vereeuwigd. Niet onvermeld mag blijven dat haar tong ook, als iets haar niet zinde, bijzonder scherp kon zijn. Loze pretenties en vertoon van gewichtigheid placht zij af te straffen met een uitbundig gegiechel. Zij kon hartelijk zijn, maar ook stuurs; innemend, maar ook hoogst ongemakkelijk. Wie het bij haar verkorven had, had het meestal voorgoed verkorven. Zij cultiveerde haar excentriciteit met zorg, maar kon daarbij ook zichzelf in het ootje nemen. Bij een studium-generale-college over sprookjes en volksverhalen verscheen zij, tot verbazing van het publiek, in een lang oosters gewaad met geborduurde draken. Vertellen kon zij als weinigen. Maartje Draak een sprookje te horen vertellen aan kinderen die intens geboeid naar haar luisterden, was een onvergetelijke ervaring.

Een woord tenslotte nog over de Akademie, die haar bijzonder lief was. Jarenlang heeft zij de vergaderingen van beide afdelingen bezocht. In september 1994 – ze was toen al ernstig ziek – wilde ze zich het diner in de Nieuwe Kerk na de uitreiking van de Heinekenprijzen niet laten ontgaan. Aan mijn arm schuifelde zij door de feestelijk verlichte ruimte, te vermoeid zelfs om bekenden te groeten. Het was een afscheid in stijl (maar ik weet nog hoe opgelucht ik was toen zij onder de hoede van Frida de Jong veilig in een taxi zat).

Het is haar vergund geweest om thuis te sterven, temidden van haar schatten en haar boeken. Tijdens de laatste maanden van haar leven is zij zorgzaam verpleegd door lieve vriendinnen. Maartje Draak is overleden op 16 november 1995.

Veel gegevens voor deze herdenking heb ik ontleend aan Maartje Draaks autobiografische relaas 'De levensloop van een draak', opgenomen in D.R. Edel, W.P. Gerritsen en K. Veelenturf (red.): *Monniken, ridders en zeevaarders. Opstellen over vroeg-middeleeuwse Ierse cultuur en Middelnederlandse letterkunde* [...], aangeboden aan Maartje Draak (Amsterdam: Gerard Timmer Prods, 1988), p. 155-67. Dit boek bevat ook een door Marc Schneiders en Kees Veelenturf samengestelde 'Lijst van de geschriften van prof. dr. A.M.E. Draak'.

